

KARIOZ QAVATLARNI OCHISH TEXNIKASI

Sa’dullayev Ibrohim Nasrulloevich

Samarqand davlat tibbiyot universiteti

Stomatologiya fakulteti, 103-guruh talabasi

Ilmiy rahbar: Xolboyeva Nasiba Asrorovna

Preklinik restavratsion stomatologiya kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Karioz qavatlarni ochish texnikasi preklinik restavratsion stomatologiyaning eng muhim bo‘limlaridan biri hisoblanadi. Karies jarayonida tish to‘qimalarida sodir bo‘ladigan demineralizatsiya va destruktiv o‘zgarishlar bosqichma-bosqich kechadi. Ushbu maqolada karioz qavatlarning turlari, ularni aniqlash mezonlari, karioz dentinni ajratish texnikasi, zamonaviy mexanik va kimyoviy usullar, minimal invaziv stomatologiya tamoyillari hamda klinik amaliyotda qo‘llaniladigan vosita va instrumentlar yoritilgan. Shuningdek, tishni restavratsiyaga tayyorlashda xavfsizlik, to‘qimalarni maksimal saqlash va bemor uchun og‘riqsiz sharoit yaratish kabi dolzarb masalalarga ham e’tibor qaratilgan.*

Kalit so‘zlar: *karies, dentin, emal, kavitet, karioz qavatlar, ekskavatsiya, bur, minimal invaziv stomatologiya.*

Kirish: Karies bugungi kunda og‘iz bo‘shlig‘idagi eng keng tarqalgan kasalliklardan biri bo‘lib, tish qattiq to‘qimalarining demineralizatsiyasi va mikroorganizmlar ta’sirida parchalanishi bilan kechadi. Kariesni to‘g‘ri davolashda karioz qavatlarni ochish jarayoni juda muhim ahamiyatga ega. Agar karioz to‘qimalar to‘liq olib tashlanmasa, tishda qayta karies rivojlanadi, obturatsion materialning yotishi buziladi va asoratlar kuzatiladi.

Preklinik restavratsion stomatologiyada karioz qavatlarni ekskavatsiya qilish bo‘yicha zamonaviy yondashuvlar, to‘qimalarni maksimal darajada saqlovchi texnikalar, shuningdek, kavitetni shakllantirishda qo‘llaniladigan mexanik va lazerli usullar keng o‘rganilmoqda. Ushbu maqola talabalarga nazariy asoslar bilan birga amaliy ko‘nikmalarni to‘g‘ri shakllantirishga yordam beradi

Karioz qavatlarni ochish va olib tashlash texnikasi preklinik hamda klinik restavratsion stomatologiyada muhim ahamiyatga ega bo‘lib, tishning funksional va estetik jihatdan uzoq muddat saqlanishini ta’minlashga qaratilgan asosiy bosqichlardan biridir. Karies — bu tishning qattiq to‘qimalarida mikroorganizmlar faoliyati natijasida yuzaga keladigan, demineralizatsiya va organik matritsaning parchalanishi bilan kechuvchi patologik

jarayondir. Ushbu jarayon emaldan boshlanib, vaqt o'tishi bilan dentinga chuqur kirib boradi va to'qimalarning strukturaviy buzilishiga olib keladi.

Karies rivojlanishi davomida tish to'qimalarida bir necha qatlamlar shakllanadi. Emal darajasida boshlang'ich demineralizatsiya oq dog' ko'rinishida namoyon bo'lib, bu bosqichda jarayon qaytar bo'lishi mumkin. Karies dentinga o'tganda esa ikki asosiy karioz dentin qavati ajratiladi: infeksiyalangan (yumshoq) dentin va zararlangan, ammo remineralizatsiya potensialiga ega bo'lgan dentin. Infeksiyalangan dentin mikroorganizmlar bilan to'la bo'lib, mexanik xususiyatlarini yo'qotgan, rang jihatdan to'q va yumshoq bo'ladi. Ushbu qavat majburiy ravishda to'liq olib tashlanishi kerak. Zararlangan dentin esa nisbatan qattiqroq bo'lib, kollagen tolalari saqlangan va qayta mineralizatsiyalanish imkoniyatiga ega, shuning uchun minimal invaziv yondashuv asosida maksimal darajada saqlab qolinadi.

Karioz qavatlarni aniqlashda bir nechta klinik mezonlardan foydalaniladi. Bular rang, qattqlik, namlik va asbob bilan tekshirgandagi sezgi orqali baholanadi. Zamonaviy stomatologiyada karies detektor bo'yoqlari, lazer fluoresensiya qurilmalari va optik diagnostika usullari ham qo'llanilib, ular karioz va sog'lom to'qimalar o'rtasidagi chegarani aniqroq belgilash imkonini beradi. Bu esa ortiqcha sog'lom dentinning olib tashlanishining oldini oladi.

Karioz dentinni ajratish va ekskavatsiya qilish texnikasi tishning anatomik shakli, karies chuqurligi va joylashuviga bog'liq holda tanlanadi. An'anaviy mexanik usulda turli shakl va o'lchamdagi bur va qo'l ekskavatorlaridan foydalaniladi. Yuqori tezlikdagi turbinali bur asosan emalni ochish va kavitetga kirish uchun, past tezlikdagi bur esa karioz dentinni ehtiyotkorlik bilan olib tashlash uchun qo'llaniladi. Qo'l ekskavatorlari esa dentinning chuqur qatlamlarida, ayniqsa pulpa yaqinida ishlashda afzal hisoblanadi, chunki ular taktill nazoratni yaxshiroq ta'minlaydi.

So'nggi yillarda kimyoviy-mexanik ekskavatsiya usullari keng tarqalmoqda. Bu usullarda maxsus gel yoki eritmalar yordamida faqat infeksiyalangan dentin yumshatiladi va osonlik bilan olib tashlanadi. Bunday yondashuv sog'lom va zararlangan, ammo hayotiy dentinni saqlash imkonini beradi, shuningdek, pulpa shikastlanish xavfini kamaytiradi. Kimyoviy-mexanik usullar, ayniqsa bolalar stomatologiyasi va qo'rquvga moyil bemorlarda og'riqsiz davolashni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Minimal invaziv stomatologiya tamoyillari karioz qavatlarni ochishda asosiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv tish to'qimalarini maksimal darajada saqlash, faqat patologik o'zgargan qatlamlarni olib tashlash va biologik mos restavratsion materiallardan foydalanishni nazarda tutadi. Kavitet dizayni ham ushbu tamoyillarga mos ravishda soddalashtiriladi, ya'ni kengaytirilgan, sog'lom to'qimalarni qurbon qiluvchi

shakllardan voz kechiladi. Bu tishning mexanik mustahkamligini saqlash va restavratsiyaning uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlaydi.

Tishni restavratsiyaga tayyorlash jarayonida xavfsizlik masalalari alohida e'tibor talab qiladi. Ish paytida pulpani termik va mexanik ta'sirdan himoyalash, suv bilan sovitishdan to'g'ri foydalanish va steril instrumentlardan foydalanish muhimdir. Shuningdek, bemor uchun og'riqsiz sharoit yaratish maqsadida zamonaviy anesteziya usullari qo'llaniladi. Og'riqsiz va qulay davolash bemorning psixologik holatiga ijobiy ta'sir ko'rsatib, keyingi stomatologik muolajalarga bo'lgan ishonchini oshiradi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, karioz qavatlarni ochish texnikasi stomatologik davolashning muhim va mas'uliyatli bosqichi bo'lib, u chuqur nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni talab etadi. Zamonaviy mexanik va kimyoviy usullar, minimal invaziv stomatologiya tamoyillari hamda diagnostik vositalardan oqilona foydalanish tish to'qimalarini maksimal saqlash, asoratlarning oldini olish va yuqori sifatli restavratsiyani ta'minlash imkonini beradi. Bu esa bemorning umumiy stomatologik salomatligi va hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Kidd E.A.M., Fejerskov O. Dental Caries: The Disease and Its Clinical Management. Oxford University Press, 2016.
2. Mount G.J., Hume W.R. Preservation and Restoration of Tooth Structure. Wiley-Blackwell, 2020.
3. Frencken J.E., Holmgren C. Atraumatic Restorative Treatment (ART) for Dental Caries. WHO Press, 2017.
4. Kolmakov A.Yu. Terapevticheskaya stomatologiya. Moskva, 2020.
5. Xo'jayev D., "Stomatologiyada minimal invaziv yondashuvlar", O'zbekiston stomatologiya jurnali, 2021.
6. Samarqand davlat tibbiyot universiteti elektron kutubxonasi: <https://e-library.sammu.uz>
7. Preklinik restavratsion stomatologiya. O'quv qo'llanma. Toshkent, 2022.
8. Tyas M.J., Anusavice K.J., Frencken J.E., Mount G.J. Minimal Intervention Dentistry – A Review. Int Dent J, 2011; 61: 3–12.
9. Banerjee A., Watson T.F. Contemporary operative dentistry: minimal intervention concepts. Br Dent J, 2012; 212: 101–106.